

Lausunto: Työryhmän ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Viite: VN/6255/2021 ja SM014:00/2015

Suomen Lakimiesliitto kiittää sisäministeriötä lausuntopyynnöstä ja toteaa kunnioittaen seuraavaa:

Työryhmän ehdotus on perusteellinen, ja siihen kuuluvat esitykset on valmisteltu kattavasti ja huolellisesti. Erityisesti huomionarvoista on ihmisoikeus- ja perusoikeusvaatimusten sekä Euroopan neuvoston kidutuksen vastaisen komitean suositusten hyvä huomioiminen. Suomen Lakimiesliitto kiinnittää kuitenkin huomiota seuraaviin seikkoihin.

- Erityistä huomiota on kiinnitettävä niihin tilanteisiin, joissa merkittävää julkista valtaa siirretään muille henkilöille kuin virkamiehille. Asia koskee erityisesti lakiehdotuksen 1 luvun 9 § -11 §:iä. Vartiointitehtävissä avustamisen osalta tulee ottaa huomioon perustuslain edellytykset. Perustuslain 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Perustuslain esitöiden ja perustuslakivaliokunnan käytännön perusteella merkittävän julkisen vallan käyttämisenä on pidettävä esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuvaa oikeutta käyttää voimakeinoja tai puuttua muuten merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin tapauskohtaisesti pitänyt voimankäyttöoikeuden antamista muulle kuin viranomaiselle mahdollisena, jos voimakeinojen käyttö tapahtuu tarkasti rajatussa tilassa tai tilanteessa ja silloin, kun on kysymys tilapäisluonteisesta tarpeesta saada ulkopuolista apua. (ks. esim. PeVL 1/2008 vp, s. 3/II ja PeVL 48/2005 vp, s. 4/I). Nämä seikat on Lakimiesliiton käsityksen mukaan huomioitu esitysluonnoksessa. Perustuslakivaliokunta on myös pitänyt perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatus yksityiselämän suojan kannalta tärkeänä, että turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevalla vartijalla ei ole avustavia tehtäviä suorittaessaan pääsyä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 2 luvussa tarkoitettuihin poliisin tietojärjestelmiin tai mahdollisiin muihinkaan viranomaistarkoituksia varten perustettuihin tietojärjestelmiin. Koska esitykseen on otettu edellä kerrotusta nimenomainen säännös, myös tämä seikka on otettu huomioon hyvin esitysluonnoksessa.
- Esityksessä ei ole tehty sukupuolivaikutusten arviointia. Esityksessä selostetaan sukupuolen huomioon ottamisesta mm. vapautensa menettäneiden henkilöiden säilyttämisen eriyttämisestä sekä henkilöntarkastuksen suorittamisen yhteydessä, mutta siinä ei ole kuitenkaan huomioitu esimerkiksi muunsukupuolisia tai muita haavoittuvassa asemassa olevia, vapautensa menettäneitä henkilöitä. Kun on kyseessä henkilön vapauden menettäminen, olisi erityisen tärkeää tunnistaa henkilön mahdollinen haavoittuva asema sekä erityistarpeet.

- Muutoksenhaun osalta tulee huomioida, erityisesti jos oikaisuvaatimus edellyttää kirjallista päätöstä ja valitusosoitusta, henkilön kielelliset oikeudet, tulkkauksen hoituminen ilman määrääjän menettämistä, henkilön lukutaitoisuus sekä mahdollinen selkokielisen päätöksen tarve.
- Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta tulisi säilytystilan esimiehen osalta kirjata lakiin selkeästi, että esimies tulee olla määriteltyinä ja kirjattuna säilytystilaa koskevaan työvuorolistaan. Vaikka tämä seikka on mainittu esityksen perusteluissa, periaatteen tulisi näkyä myös itse säädöstekstissä, koska esimiehellä on keskeinen rooli työnjohtajana ja toiminnan valvojana.
- Esityksessä todetaan, että säilytystilan esimies voisi olla useamman säilytystilan yhteinen, ja että toiminnan valvonta tapahtuisi tällöin teknisiä järjestelmiä hyväksi käyttäen. On kuitenkin pohdittava, onko tämä riittävä ratkaisu, koska teknisillä järjestelmillä ei pystytä valvomaan fyysisesti esimerkiksi sitä, että miten eri toiminnot tapahtuvat säilytystilassa, mikä on asiakkaiden kunto ja heidän todellinen valvontatarpeensa. Jatkovalmistelussa tulisi siten pohtia, pitäisikö säädöstekstissä päinvastoin olla kirjattuna, että säilytystilan esimiehen tulee olla ilman poikkeuksetta fyysisesti läsnä säilytystilassa.
- Säilytystilan esimiehen tehtäväksi tulisi kirjata säädöstekstiin, että tämän vastuulla on säilöön otettujen kiinniottoaikojen valvonta, noudattaminen ja vapautushetkistä ilmoittaminen riittävän aikaisin vapauttamisesta päätöksen tekeväälle virkamiehelle. Tällä selkeytettäisiin kiinniottoaikojen tarkkailun vastuuta.
- Esityksessä säilytystilan johtajalle on esitetty useita hänen päätösvaltaansa kuuluvia tehtäviä, joista osa on kiireellisiä, arkipäivien ulkopuolella suoritettavia tehtäviä, jolloin säilytystilan johtaja tai hänen sijaisensa ei ole paikalla. Esityksessä todetaan, että ympärivuorokautisen ohjauksen ja valvonnan toteuttaminen saattaa edellyttää, että säilytystilan johtajana toimii tiettyinä aikoina poliisin yleisjohtajana toimiva pidättämiseen oikeutettu virkamies. Selkeyden ja päätöksentekovastuiden vuoksi jatkovalmistelussa tulisi pohtia sitä, tulisiko edellä kerrottu kirjata säädöstekstiin.

Helsinki 21.6.2021

Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry

Marika Valjakka
hallituksen puheenjohtaja

Jore Tilander
toiminnanjohtaja

Lisätiedot:

Janne Hälinen

Oikeuspoliittinen lakimies, OTM

Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry

044 567 8163

janne.halinen@lakimiesliitto.fi